

Література

1. Закон «Про державну підтримку сільського господарства України» № 1877 від 24.06.2004 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – №73. – С. 7–46.
2. Демьяненко Н.Я. Повышение отдачи оборотных средств колхозов в / Н.Я. Демьяненко. – К. : Урожай, 1988. – С. 92–95.
3. Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт: за станом 25 лютого 2000 р. № 398 / постанова Кабінету Міністрів України – Офіційний вісник України. – 2000. – №9. – С. 3–4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Inf_mat/Of_Pov/2008/11.10.2008_319.htm.
4. Маркс К. Капитал / К. Маркс и Ф. Энгельс. – Соч., т. 23. – С. 640.
5. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010 р. / Статистичний бюлетень. – Київ, 2011 – 88 с.
6. Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт: за станом 25 лютого 2000 р. № 398 / постанова Кабінету Міністрів України – Офіційний вісник України. – 2000. – № 9. – С. 3–4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Inf_mat/Of_Pov/2008/11.10.2008_319.htm.
7. Про виділення коштів Стабілізаційного фонду для здешевлення кредитів та підтримки окремих проектів в агропромисловому комплексі: за станом на 11 лютого 2010 р. №365-р / розпорядження Кабінету Міністрів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR100365.html.
8. Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам та іншим підприємствам агропромислового комплексу: за станом на 27 січ. 2001 р. №59 / постанова Кабінету Міністрів України. – Офіційний вісник України. – 2001. – № 5. – С. 41–42.

УДК [336.563:061.2] (477)

Ткачук І.Я.,
асистент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ВІДСОТКОВА ФІЛАНТРОПІЯ ЯК МЕТОД ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Громадські організації є тим елементом третього сектору, діяльність якого є необхідною як для населення, так і для підприємницьких структур та держави. Проте, якщо у першому випадку це очевидно: саме на задоволення потреб населення в основному спрямована діяльність цих організацій, то у другому випадку таке твердження вимагає певного пояснення.

Як писав Мілтон Фрідмен у своїй праці «Капіталізм і свобода», користь від боротьби з бідністю для конкретної особи є однаковою, незалежно від того, хто платить за боротьбу з цією бідністю: ця особа чи будь-хто інший [10, с.301]. Така ж логіка і з послугами, що надають громадські організації. Ці послуги створюють зовнішній ефект, тобто користь від них потрібна всім. Цим пояснюється необхідність діяльності громадських організацій для бізнесу: для компанії, насамперед, важливим є вижити за умов жорсткої конкуренції та заробити при цьому прибуток, але подальший успіх буде залежати безпосередньо від умов того суспільного середовища, у якому компанія здійснює свою діяльність, адже якість соціального оточення є не менш важливим фактором тривалого успіху, ніж економічні умови [7, с.108].

Для держави діяльність громадських організацій є важливою тому, що вони надають ті послуги, які самій державі важко чи навіть нереально надавати через труднощі виявлення реальних потреб населення того чи іншого регіону.

Як бачимо, діяльність громадських організацій є необхідною для населення, держави, бізнесу. Проте, якісне надання ними послуг вимагає залучення певних фінансових ресурсів і часто немалих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансування громадських організацій як елементу державних фінансів надавалася багато уваги вітчизняними науковцями. Так, аналіз їх окремих елементів знаходимо у працях О. Віннікова, В. Гайця, А. Колодія, С. Кириченка, В. Коваленка, С. Москвіна, С. Обушного, В. Примуша, О. Солонтая, В. Соседової, А. Ткачука та інших. Проте, незважаючи на внесок вищезгаданих науковців у дослідження діяльності громадських організацій, детальнішого аналізу вимагає фінансове забезпечення діяльності громадських організацій.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування недостатності фінансування громадських організацій в Україні та необхідності у зв'язку з цим використання механізму відсоткової філантропії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законом України «Про громадські об'єднання», який регламентує діяльність громадських організацій в Україні, не визначено джерел їх фінансування [11], тому ними можуть бути залучені кошти з будь-яких джерел, які не заборонені законодавством України. Для зручності класифікуємо ці джерела наступним чином:

- кошти Державного бюджету;
- кошти від членських внесків;
- кошти від благодійності (від підприємств та організацій України, від громадян України, від нерезидентів);
- кошти від господарської діяльності підприємств, установ, організацій, заснованих та створених об'єднаннями громадян для виконання статутних цілей;
- інше.

Відповідно до зазначеної класифікації, визначимо динаміку надходження коштів до громадських організацій за період 2009-2011 рр. (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України за 2009-2011 рр.

Джерело фінансування	2009 рік	2010 рік	Відхилення, %	2011 рік	Відхилення, %	млн. грн., %	
						Загальне відхилення	
						млн. грн.	%
ДБУ	98,29	220,65	124,5	271,28	22,95	172,99	176,0
Членські внески	315,54	388,68	23,18	475,31	22,29	159,77	50,63
Благодійність, у тому числі:	921,08	1133,8	23,1	1454,2	28,25	533,12	57,9
- підприємства та організації України	460,07	418,2	-9,1	563,94	34,85	103,87	22,58
- громадяни України	107,59	122,08	13,47	199,96	63,79	92,37	85,85
- нерезиденти	353,42	593,54	67,94	690,26	18,73	336,84	93,31
Господарська діяльність	523,52	516,56	-1,33	524,98	1,63	1,46	0,28
Інше	360,19	504,29	40,01	644,51	27,81	284,32	78,94
РАЗОМ	2218,6	2763,1	24,54	3370,2	21,93	1151,6	51,91

*Джерело: складено автором на основі [3-5]

Як бачимо з даних табл. 1, у досліджуваному періоді надходження громадських організацій загалом з усіх джерел фінансування зросло на 51,91%, що зумовлено, в основному, зростанням фінансування з Державного бюджету (176,0%), від благодійності (57,9%) та з інших джерел (78,94%).

Слід зауважити, що фінансування з Державного бюджету має ряд особливостей негативного характеру. Перш за все, відповідно до чинного законодавства, розраховувати на допомогу з Державного бюджету можуть далеко не всі громадські організації, а лише ті, що мають статус національних і певне визначене спрямування діяльності. Так, відповідно до Бюджетного кодексу України, державне фінансування можуть отримувати громадські організації інвалідів та ветеранів, молодіжні громадські організації та громадські організації культури і мистецтва [2, ст. 87]; відповідно до ЗУ «Про Статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та ЗУ «Про фізичні культуру та спорт», отримати фінансування з Державного бюджету можуть організації спортивного спрямування та громадські організації, що захищають права громадян, постраждалих від аварії на Чорнобильській АЕС [13, 14].

Очевидно, що таке положення є дискримінаційним, оскільки не дозволяє отримати фінансування з Державного бюджету тим громадським організаціям, що мають статус регіональних чи місцевих, не зважаючи на те, що саме таких організацій в Україні є найбільше (наприклад, у 2011 р. їх частка склала 93,96% від всіх громадських організацій [5]) і вони найбільш наближені до кінцевого споживача послуг.

Ще одним недоліком є високий рівень залежності громадських організацій, що отримують фінансування з Державного бюджету від фінансової політики держави, що проявляється у трудомісткій та об'ємній процедурі звітування про цільове використання коштів (що не дозволяє здійснювати оперативне управління фінансовими ресурсами у відповідності зі змінами середовища функціонування організації).

Серед благодійників особливе місце займають нерезиденти. Від них не лише надійшло найбільше коштів у досліджуваному періоді (серед трьох груп благодійників), але й обсяги цих надходжень кожного року зростали найбільшими темпами. І тут знову виникає проблема залежності від донорів, оскільки фінансові вливання від нерезидентів завжди несуть за собою «диктування» правил гри, які не завжди будуть лежати у площині державних інтересів.

Проте, варто зазначити, що дані табл.1, використані у чистому вигляді, можуть ввести в оману користувачів інформації. Це пов'язано з тим, що кількість громадських організацій впродовж періоду, які звітували про свою діяльність органам статистики, відрізнялась (по-перше, змінювалась кількість зареєстрованих громадських організацій, по-друге, частина громадських організацій не звітувала і не була розшукана за юридичною адресою [3-5]). Тому доречно розрахувати загальну кількість наданих коштів на одну громадську організацію, яка прозвітувала про свою діяльність органам статистики (тобто, реально здійснювала діяльність у досліджуваному періоді), після чого скоригувати отримані дані на офіційний рівень інфляції (при розрахунку візьмемо за базовий 2009 р. як перший у досліджуваному періоді) (табл. 2).

Таблиця 2

Скоригована динаміка фінансового забезпечення діяльності громадських організацій України за 2009-2011 рр. у розрахунку на 1 громадську організацію

Показник	2009 рік	2010 рік	Відхилення, %	2011 рік	Відхилення %	млн. грн., %
						Загальне відхилення %
Загальне фінансування	2218,63	2763,99	24,58	3370,23	21,93	51,91
Кількість громадських організацій*	19174	21677	13,05	23425	8,06	22,17
Фінансування в розрахунку на 1 ГО	0,116	0,128	10,35	0,144	12,5	27,18
Індекс інфляції	112,3	109,1	-	104,6	-	-
Фінансування в розрахунку на 1 ГО, скориговане на інфляцію	0,084	0,085	1,19	0,092	8,24	9,52

*які прозвітували

Джерело: складено автором на основі [3-5; 8]

Тенденції, які ми спостерігаємо у загальному фінансуванні всіх громадських організацій, суттєво відрізняються від тенденцій у загальному фінансуванні в розрахунку на одну громадську організацію: темпи зростання фінансування з усіх джерел в розрахунку на одну громадську організацію є значно повільнішими за темпи зростання загального фінансування всіх громадських організацій.

Якщо ж говорити про реальну величину фінансування у розрахунку на одну громадську організацію (номінальна величина фінансування скоригована на рівень інфляції), то дані будуть відрізнятися ще більше (табл. 2). Як бачимо, у досліджуваному періоді реальні надходження громадських організацій з всіх джерел збільшувались як у 2010р., так і у 2011р., завдяки чому загалом в періоді фінансування зросло на 9,52% (у той час як номінальна величина фінансування в розрахунку на одну громадську організацію зросла на 27,18%, а номінальна величина фінансування всіх громадських організацій зросла на 51,91%).

Такий стан справ не може забезпечити нормального функціонування громадських організацій, оскільки існуючі джерела не лише створюють залежність від донорів, вимагаючи від громадських організацій «гри за правилами», але і є самі по собі недостатні для розвинутого громадянського суспільства. Так, бюджет пересічної громадської організації в Україні складає всього 50-60 тис. грн., у той час як у розвинених країнах світу цей показник еквівалентний 560-670 тис. грн. [6]. Стає очевидним, що без запровадження ефективного механізму альтернативного фінансування діяльності організацій громадянського суспільства, що буде незалежним від влади чи інших донорів, розвиток громадянського суспільства і його ініціативи у розв'язанні актуальних суспільних потреб практично неможливі.

Серед нових методів мобілізації фінансових ресурсів громадськими організаціями особливе місце займає метод, так званої, відсоткової філантропії, який виник зовсім нещодавно (в Угорщині у 1996 р.), але вже став традиційним у багатьох країнах Західної Європи.

Цей метод передбачає можливість для платника податку на доходи фізичних осіб переадресувати певний відсоток сплаченого до бюджету податку на суспільні потреби, а саме на діяльність тієї організації громадянського суспільства, що займається вирішенням суспільних потреб [9].

Побудуємо математичну модель для визначення вигоди від впровадження методу відсоткової філантропії.

Очевидно, що при повному залученні громадян до благодійництва, вигоду, отриману від трансферу податку (розраховану у вартісному показнику), можна розрахувати за наступною формулою:

$$P = \frac{T * i}{100\%}, \text{ де:} \quad (1)$$

P – вигода, отримана від трансферу податку, розрахована у вартісному показнику;

T – сума ПДФО, що планується до сплати в періоді, на який робиться прогноз;

i – відсоток податку, що переадресовується.

Однак, дійсність говорить про те, що навіть у розвинених країнах світу, не кажучи вже про Україну, не можна розраховувати на стовідсоткове залучення громадськості у діяльність третього сектору. Тому необхідно розробити підхід, який допоможе врахувати цей фактор при розрахунку вигоди, отриманої від трансферу податку. Для цього формулу (1) необхідно скоригувати на коефіцієнт громадянської активності.

У світовій практиці існує багато підходів для визначення показника активності громадянського суспільства, що включається до більш широкого поняття стану розвитку громадянського суспільства. Для цього обирають і загальну кількість публікацій у друкованих ЗМІ, і залучення громадян до обговорення суспільно важливих проблем на конференціях, симпозіумах, круглих столах (в тому числі, за допомогою глобальної мережі Internet), і кількість проведених мітингів, демонстрацій тощо та кількості осіб, що брали у них участь. Проте, для нас ці підходи не є доцільними, оскільки вони не відповідають характеристикам репрезентативної вибірки: не відображають ситуацію стосовно всієї території України та всього її населення. Тому для розрахунку вигоди від трансферу податку, доцільно використати такий показник, який відображає громадську активність всього дієздатного населення по всій Україні. Таким показником може бути показник явки на вибори, оскільки саме він найбільше відповідає нашим вимогам: показує не лише зацікавленість населення внутрішніми справами, але бажання і здатність вплинути на їх перебіг, стати безпосереднім їх учасником. При чому, доцільніше використовувати показник явки на президентські вибори, оскільки вони проводяться за мажоритарним принципом і супроводжуються більшою активністю, що означає, що виборці більше вірять у свою здатність впливати на зміни у державі, коли йдеться про вибір конкретного кандидата (а принцип відсоткової філантропії передбачає саме вибір конкретної організації громадянського суспільства, на користь якої здійснюється трансфер податку).

Таким чином, формула (1) після коригування на вищезгаданий показник матиме наступний вигляд:

$$P' = \frac{T * i * a * w}{100\%}, \quad (2)$$

де P' – вигода, отримана від трансферу податку, розрахована у вартісному показнику;

T – сума ПДФО, що планується до сплати в періоді, на який робиться прогноз;

i – відсоток податку, що переадресовується;

a – частка усіх виборців, що з'явилися на останні президентські вибори;

w – частка працюючих виборців у загальній кількості виборців, що з'явилися на останніх президентських виборах.

Виконавши прості математичні розрахунки, можна розрахувати вигоду для громадських організацій, яку вони могли б отримати від трансферу податку у 2013 р.

Модель відсоткової філантропії, що використовується у розвинених країнах світу, передбачає переадресацію на користь організацій громадянського суспільства 1-2% сплаченого доходу. Верховною Радою України у 2010 р. було зареєстровано законопроект, який би забезпечував можливість для громадян України, що є платниками ПДФО, здійснювати трансфер податку (тобто перерахування його частини на користь відповідної неприбуткової організації). Відповідно до цього законопроекту, передбачалась переадресація 2% сплаченого доходу громадянами України, тому ми виконаємо наші розрахунки у відповідності саме до цього значення. Розмір ПДФО, що заплановано

надійде до Державного бюджету України у 2013 р. складає 8 203 742,3 тис. грн. [12], явка на президентських виборах 2010 р. склала 69,15% (0,6915), частка працюючих виборців, що проголосували на виборах 2010 р., складає 0,541 [1].

Таким чином, відповідно до формули (1), у 2013 р. при повному залученні платників ПДФО до благодійності може бути отримана наступна вигода:

$$P = \frac{8\,203\,742,3 * 2\%}{100\%} = 164074,846 \text{ тис. грн.}$$

Проте, це оптимістичний варіант подій, який є ідеалізованим, тому розрахуємо можливу вигоду, відповідно до формули (2), оскільки такий варіант є більш реалістичним.

$$P' = \frac{8\,203\,742,3 * 2\% * 0,6915 * 0,541}{100\%} = 61380,646 \text{ тис. грн.}$$

Очевидно, що запровадження механізму відсоткової філантропії принесе значну користь для громадських організацій. І справа не лише у додаткових фінансових ресурсах, оскільки в межах держави ця сума не є дуже великою, але і в можливості створення ринкового середовища функціонування громадських організацій, у якому на більше фінансування можуть розраховувати ті громадські організації, що надають якісні та потрібні послуги, справді захищають інтереси населення.

Висновки з даного дослідження. У ефективній діяльності громадських організацій через специфіку послуг, які вони надають, зацікавлені як держава, так і приватні підприємства та бізнес. Проте, така діяльність вимагає залучення значних фінансових ресурсів, гострий дефіцит яких існує в українських громадських організацій. Проблема полягає не лише у незначних обсягах коштів, що надходять з усіх джерел фінансування, але і у структурі джерел фінансування, адже значна частка коштів від благодійників-нерезидентів та держави створює ряд проблем, серед яких основними є залежність від донорів; значний рівень бюрократизації протягом всього процесу фінансування; непрозора схема державного фінансування та дискримінаційні його положення.

Найкращим методом, який значною мірою дозволив би вирішити вищезгадані проблеми, є метод відсоткової філантропії. Відповідно до здійснених розрахунків, лише у 2013 р., за умови використання даного методу, можливо залучити більше 60 млн. грн. додаткових фінансових ресурсів, тому очевидно, що прийняття відповідного закону (без якого використання цього методу є неможливим) дозволить забезпечити стабільність органів самоврядування громадян за рахунок коштів, отриманих від фізичних осіб. Така фінансова стабільність стимулюватиме тривалу діяльність, що, у свою чергу, підтверджуватиме рівень відповідальності громадських організацій перед громадами за взяті на себе зобов'язання. А відповідальність перед громадою, у свою чергу, спонукатиме зростання довіри місцевих влад, що за собою вестиме нові можливості фінансування. Окрім фінансового спостерігається й інший ефект: відсоткова філантропія значно підвищує якість послуг, що надаються громадськими організаціями, впливає на їх відкритість та відповідальність, адже щоб переконати населення передати їм відсоток податку, громадські організації змушені будуть відноситись до своєї діяльності професійніше, мислити стратегічно, підвищувати свою ефективність, стати відкритішими і спрямувати свою діяльність на користь людям.

Таким чином, саме створивши передумову можливості фінансування діяльності громадських організацій за кошти кожної окремої особи, як складової одиниці громади, буде змога позитивно вплинути на підвалини проблеми – фінансову нестабільність громадських організацій, що у подальшому закладе основи для тривалого розвитку партнерства, яке сформує підґрунтя для спільної довіри влади, громади та некомерційних організацій.

Література

1. Балакірева О.М. Особливості електоральної поведінки виборців під час президентських виборів 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2010_1/7-27.pdf
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 50-51, ст.572.
3. Громадські організації в Україні у 2009 р.: Стат. бюлетень/ Державна служба статистики України. – К., 2010. – 155 с.
4. Громадські організації в Україні у 2010 р.: Стат. бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2011. – 157 с.

5. Громадські організації в Україні у 2011 р.: Стат. бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2012. – 157 с.
6. Дослідження існуючого досвіду та законодавства України у сфері фінансування громадських організацій органами державної влади, органами місцевого самоврядування та приватним сектором. – К.: 2011.
7. Коваленко В. В. Громадські організації в Україні: взаємодія між трьома секторами/. Коваленко В. В., Юлдашев О.О. – К. : МАУП, 2007. – 224 с.
8. Матеріали Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Матеріали сайту Екуменічний соціальний тиждень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esweek.org.ua/vidsotkova-filantropija>
10. Мільтон Фрідман. Капіталізм і свобода / Пер. з англ. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – 320 с.
11. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
12. Про Державний бюджет України на 2013 рік: Закон України від 6.12.2012 № № 5515-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>
13. Про Статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 28.02.1991 № 796-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/796-12>
14. Про фізичні культуру та спорт : Закон України від 24.12.1993 № 3808-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>

УДК 368.031.3:336.722.117.2

Бухтіарова А.Г.,
аспірант*

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВИ У ПОБУДОВІ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ВКЛАДІВ

Постановка проблеми. На сьогоднішній час у більшості країн світу запроваджено системи страхування вкладів, більшість з яких ґрунтуються на жорсткому регулюванні з боку держави. Становлення даної системи в Україні в умовах ринкової економіки характеризується низкою проблем, наслідки яких приводять найчастіше до втрати грошових коштів вкладників. Україна не перша держава, яка зіткнулася з даною проблемою, тому рекомендації і досвід західних країн у цьому питанні набувають у наші дні особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом питання щодо ефективності побудови систем страхування вкладів привертають все більше уваги як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Велика частина публікацій з даної тематики з'являється у роботах фахівців міжнародних фінансових установ, зокрема: А. Юна, М. Коста де Моура, Д. Уокера, А. Мертона та інших. Серед вітчизняних авторів даній проблематиці присвячено роботи В.Д. Базилевича, С.В. Волосович, Н.І. Пащенко, Ю.Б. Рубіна, Г.Е. Ходанчик. Заслугує на особливу увагу той факт, що у більшості робіт питання щодо ролі держави та визначення сфери її впливу на функціонування системи страхування вкладів в країні залишаються малодослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі держави у побудові ефективної системи страхування вкладів, ґрунтуючись на міжнародному досвіді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надаючи всім особам, які знаходяться на території держави, право на вільне здійснення підприємницької та іншої не забороненої законом економічної діяльності (а саме – вкладення своїх коштів у банки та фінансово-кредитні установи з метою отримання доходу у вигляді відсотків по вкладу), держава не покладає на себе обов'язок гарантувати кожному отримання доходу від такої діяльності.

Елемент підприємницького ризику присутній у будь-якому вкладенні коштів, у тому числі і при укладанні договору банківського вкладу. Однак, оскільки банківська діяльність, здійснювана в

* Науковий керівник: Школьник І.О. – д.е.н., професор